

Novi slojevi migracijskog pitanja i europska odgovornost

Mario Kikaš & Antonija Letinić

Iako je sloboda kretanja jedan od društvenih i političkih imperativa 21. stoljeća, migracije i izbjeglička kriza pokazali su kako ta sloboda baš i nije toliko dostupna koliko je se ističe i slavi na političkoj razini. Ponekad, od kraja dvijetisućitih, znali smo se i osvrnuti na povike upomoć izgubljenih i odbačenih u Mediteranskom moru, no više-manje smo na njih ostajali nijemi. Sve do 2015. kada se prema granicama Europske unije zaputio golem broj ljudi u potrazi za sigurnim mjestom za život i u nadi da će tu naći prostor u kojem će sebi i svojim obiteljima stvoriti bolju budućnost. U početku su najmoćnije države Unije reagirale otvorenošću i dobrodošlicom, dok su zemlje članice s rubova karte Europske unije počele podizati ograde i žilet-žice te isljeđivati i protjerivati unesrećene u potrazi za, prije svega, sigurnošću vlastitog života.

Naravno da ova skica izgleda prilično pojednostavljeno, zanemarujući mnoge dimenzije i slojevitosti koje ovu temu određuju. Kroz godine je nastala solidna količina posvećenog joj sadržaja zagledanog u mnoge aspekte koje tema migracija za sobom otvara i povlači. Za nas, ona je bila poziv da pogledamo migracije u njihovoj historijskoj perspektivi i u komparaciji s drugim tipovima (većinom radnih) migrantskih valova kojima smo svjedočili tijekom 20. stoljeća i na ovim prostorima. Samim tim, glavna paralela, ili prije opozicija ovog tematskog broja, postavljena je na relaciji historijske figure gastarbajtera i suvremenog migrantskog radnika, i na pitanjima koja se oko tih dvaju fenomena pletu.

Koji su to uvjeti koji su stvorili, ali i definirali gastarbajtera iz zemalja bivše Jugoslavije koji su odlazili na Zapad šezdesetih godina prošlog stoljeća naspram lika suvremenog migrantskog radnika, ali i izbjeglice? Kakva je slika suvremene zapadne države i koji su strukturni nedostaci na kojima ona počiva, a koji određuju nesporazume s kojima se susreće pri dolasku novopridošlica? Na neka smo pokušali ponuditi moguće odgovore, a nekih se nismo uspjeli dotaći, unatoč želji i namjeri. Tako se nismo uspjeli pozabaviti pojedinim aspektima teme koji su nam se činile zanimljivima i važnima u ovom kontekstu, poput utjecaja klimatskih promjena na suvremene migracije, koja zauzima sve više i više prostora u aktualnim raspravama, ili pak problemima stereotipizacije suvremenih migranata, posebice kroz kulturnu i medijsku proizvodnju. No nadamo se da ćemo imati priliku u nekim narednim pokušajima dohvatiti se tih i takvih, u ovom okviru izostavljenih i zapostavljenih tema.

Ono što nam je bila namjera iscrtati jest lepeza uvida u odnos rada i migracija u različitim poljima i s obzirom na različite komplekse i kontradikcije vezane uz tu temu. **Mario Kikaš** se u svom tekstu *Okle ste došli?* bavi kontradikcijama jugoslovenske razvojne putanje i to kroz priču o gastarbajterima iz zapadne Hercegovine i dalmatinskog zaleđa. Njihova je uloga u ondašnjim političkim raspravama bila dvoznačna: predstavljali su upozorenje na greške iz povijesti ljevice, ali su istovremeno bili i "glasnici nekog novog vremena", kako veli Boris Buden, a onda i vjerojatno i vremena u kojoj će politička ljevica igrati sve važniju ulogu. **Vesna Vuković** u tekstu *Periferija svijeta umjetnosti - kratka priča o grupi Zemlja*, pokušava odrediti ulogu koja je dana umjetnosti u krajoliku u kojem su uvjeti rada za umjetnike određeni grant shemama i interesima koji iz njih proizlaze. Kakve to ima veze s proklamiranom autonomijom umjetnosti? Grupa Zemlja radikalna je, ali izvrstan primjer umjetničke angažiranosti. Usredotočeni na migracije na relaciji selo-grad početkom 20. stoljeća, autori ove grupe u svom radu ostaju podjednako kritični i prema radnim migracijama i prema ulozi umjetnosti u njihovoj socijalizaciji.

Na prijelazu iz prošlih skica u sadašnjost, odlučili smo se za letimičan pregled kroz umjetničke radove, projekte i intervencije koje su se u posljednjim desetljećima doticale teme migracija. Pritom smo se vodili idejom da taj naš zahvat bude što širi u smislu medija,

žanrova i estetskih odabira, kako bismo pokazali do koje mjere je ova tema impregnirana u naš kulturni kontekst i njegovu umjetničku proizvodnju.

Jelena Ostojić u tekstu *Laka pješadija globalnog kapitalizma* iz sociološke perspektive analizira trenutno stanje radnih prava i uvjeta rada te tržišne zahtjeve naspram društvenih kapaciteta: na koji način oni uključuju odgovore na potrebe tržišta, s jedne strane, te s druge na daljnje rastakanje radničkih prava, kapacitete organizacije i promjene tijeka novog krajolika dizajniranog i oblikovanog u suvremenom društvu. Kako možemo zaustaviti prekarizaciju, što slijedi nakon atipičnih radnih angažmana i nesigurnosti koje sve više i više dominiraju suvremenom svakodnevicom? Ovo su samo neka od pitanja koja otvara njezin članak.

U razgovoru s **Leom Horvat**, članicom inicijative Dobrodošli te Centra za mirovne studije u kojem je angažirana na programima integracije, razgovarali smo o različitim inicijativama, programima i naporima različitih aktera za uključivanje migranata u naše društvo. Fokus razgovora postavljen je na sitni pozadinski vez, uporan, ustrajan i (od)važan rad mnogih pojedinaca i grupa u našem društvu koji prepoznaju važnost susretljivosti, otvorenosti i uvažavanja različitosti kako bi ljudi koji su nam se odlučili pridružiti mogli naći svoj prostor u društvu i doprinijeti izgradnji otvorenog i raznolikog društva sutrašnjice.

Tematski ciklus zaključujemo člankom **Nebojše Zelića** *Prema radikalnoj jednakosti* u kojem autor gradi mozaik od toga kako danas izgleda suvremena sekularna država, te kako bi trebala izgledati ne bi li osigurala jednakost koju ima namjeru ponuditi svim svojim članovima. Ciklus zaključujemo ovim člankom jer nam se učinio kao svojevrsni reper u kojem smjeru nam je gledati želimo li graditi bolju budućnost.

Nadamo se da ovaj tematski broj nije tek suhoparni dodatak već apsolviranom pitanju migracija i da ćete pronaći neke zanimljivosti u samom tematskom ciklusu. Da će tekstovi odabrani za njega biti poticaj za raspravu te da će otvoriti razgovore kroz koje ćemo razmišljati o drugačijoj budućnosti gdje se granice ne prelaze batinama, kroz žilet-žicu, već valjanim dokumentima i gestama dobrodošlice.

Kako je rekao jednom prilikom jedan kolega: "Europa živi nezasluženi mir već više od 70 godina". Nezasluženi u smislu da je ona svojim djelovanjem doprinijela i aktivno sudjelovala u nemirima i ratovima započetim širom svijeta. Svoju pak migrantsku šarolikost može zahvaliti kolonijalnoj prošlosti. Odgovorno ponašanje prema djelima i nedjelima, kao i priznavanje istih, predstavlja početnu točku izgradnje bolje budućnosti koja nam je svima toliko potrebna. Kao i hrabrost da to priznamo i koja je vrijedna da ju nađemo.